

Analysis of The Sixth Grade Socail Studies Text
Book Contents on the Basis of the Components
of the Fundamental Reform Document
(national identity, moral, Lif Rules and Skills)

تحلیل محتوای کتاب تعلیمات اجتماعی ششم بر اساس
مؤلفه‌های سند تحول بنیادین (هویت ملی، اخلاق، آداب و
مهارت‌های زندگی)

Fatemeh Asadollahi, Alireza Ghasemi zad, Yoosef
Dehghani

¹Educational planning graduate, Booshehr branch, Islamic Azad
University, Booshehr, Iran

² Education Science branch, Kazeroon Branch, Islamic Azad
University, Kazeroon, Iran

³Booshehr branch, Islamic Azad University, Booshehr, Iran

فاطمه اسداللهی، علیرضا قاسمی زاد*، یوسف دهقانی

^۱ دانش آموخته رشته برنامه‌ریزی درسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران

^۲ بخش علوم تربیتی، واحد کازرون، دانشگاه آزاد اسلامی، کازرون، ایران

^۳ گروه علوم تربیتی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران

Abstract

چکیده

Present research has done by using content analysis in intellectual type of stories to show how philosophy for kids can achive its main goals, fostering critical thinking, in the stories which are in children's literature. As much as possible, the researcher tried to choose well-known stories for audiences and acceptable for critics, experts and writers of kids and teenagers literature and the movement of teaching philosophy for Children. For example Morteza Khosro nejad, Yahya Ghaedi's ideas have been used and to improve the philosophic level of stories, Mir Abdelhosien Naghib zadeh's idea has been used too. Purposive sampling is used for sample size. Studing stories stopped when researcher found out the repetitive points. The texts of stories were the analysis unit. The findings showed that the stories have the potential of developing critical thinking in their readers adequately and beautifully. Therefore, studying and discussing these stories by kids and teenagers can help the program of "philosophy for kids" and reaching better results.

پژوهش حاضر به تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی و شناخت ویژگی‌های کتاب بر اساس مؤلفه‌های سند تحول بنیادین می‌پردازد. جامعه اول تحقیق، کتاب تعلیمات اجتماعی ششم و واحد تحلیل جمله و جامعه دوم تعداد ۳۰ نفر از معلمان ششم ابتدایی بخش مرکزی کازرون به صورت تمام شماری بود. روش تحقیق توصیفی از نوع تحلیل محتوا بود. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بر اساس سه مقوله فوق و سپاهه تحلیل محتوا بود. برای محاسبه پایایی و روایی از آلفای کرونباخ با ۰/۸۵ و روایی محتوایی استفاده شد؛ در مجموع با استفاده از آزمون خی دو نتایج زیر حاصل شد: از دید معلمان، کتاب اجتماعی ششم در سطح متوسطی (۴۳٪) به مؤلفه هویت ملی، در سطح پایین‌تر از متوسط با (۳۶٪) به مؤلفه آداب و مهارت‌های زندگی و در سطح متوسطی (۵۰٪) به مؤلفه اخلاق در نظام اجتماعی پرداخته است. در تحلیل محتوا، از میان مقوله‌های هویت ملی به ویژگی‌های جغرافیایی با (۲۳٪) بیشترین توجه و به نماد ملی و اسطوره ملی به ترتیب با (۱۵/۵٪ و ۰/۷٪) کمترین توجه شده است. از میان مقوله‌های آداب و مهارت‌های زندگی به تصمیم‌گیری بیشترین توجه (۴۹٪) و به تفکر انتقادی و مقابله با استرس با (۰/۶٪ و ۰/۵٪) درصد به ترتیب کمترین توجه شده است. از میان مقوله‌های اخلاق در نظام اجتماعی به میهن دوستی بیشترین توجه (۳۲٪) و به عدالت جویی (۱۳٪) کمترین توجه شده است.

واژگان کلیدی: آداب و مهارت‌های زندگی، اخلاق در نظام اجتماعی، سند تحول، مطالعات اجتماعی، هویت ملی

Keywords: Children's literature, philosophy for children program, critical thinking, Story

مقدمه

رشد شخصیت و تحکیم هویت و نظام ارزشی ملی و دینی و اخلاقی و انسانی دانش‌آموزان ایرانی مهم‌ترین وظیفه تربیتی آموزش و پرورش است و تربیت شهروندی محلی و ملی و جهانی و مهارت‌های زندگی انسانی از طریق آموزش درست اندیشیدن، باید به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از برنامه‌های درسی مدارس در نظر گرفته شود. آموزش و پرورش ایران اگر بخواهد به هویت ملی و نظام ارزشی کودکان و نوجوانان و جوانان اعتلا بخشد، باید آنان را برای زندگی در عصر جهانی شدن در قرن حاضر آماده کند. غفلت از این وظیفه مهم، نه تنها باعث فقر هویتی و محدودنگری جهان بینی گروه‌های وسیعی از دانش‌آموزان خواهد شد بلکه زمینه جذب بی‌رویه گروه‌های وسیع دیگری از آنان به فرهنگ و سبک زندگی جهانی سازی بیگانه را نیز فراهم خواهد آورد (Lotfabadi, 2006). آموزش و پرورش برای پویایی و بالندگی ناگزیر است مدرسه را به دنیای واقعی پیوند بزند و در کنار ارائه دانش‌های تخصصی در رشته‌های علمی، به دانش‌آموزان کمک کند دانش و مهارت‌هایی را کسب کنند که بتوانند در مواجهه با وضعیت و اقتضات عصر جدید موفق باشند. (Supreme Council of Cultural Revolution, 2011)

طراحی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، پس از پنج سال فعالیت مستمر در آذر ماه سال ۹۰ رونمایی شد. که این امر مهم در پاسخ به ضرورت‌هایی همچون ضعف کاستی‌های نظام آموزشی، عدم توجه کافی به فلسفه تعلیم و تربیت، پایین بودن نرخ بهره‌وری و اثربخشی برنامه آن زمان به وجود آمد، در مرحله اشاعه این سند، آموزش و پرورش ناگزیر است که مدرسه را به عنوان رکن اصلی نظام آموزشی به دنیای واقعی پیوند بزند و به دانش‌آموزان کمک کند که دانش و مهارت‌هایی کسب کنند که بتوانند در مواجهه با وضعیت عصر جدید موفق باشند. (Attaran, 2002) اینک که سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، به مثابه قانون اساسی برای تحولات همه جانبه و دراز مدت به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی آموزش و پرورش رسیده و در دستور کار وزارت آموزش و پرورش

قرار گرفته است، باید تمام زیر نظام‌ها و مؤلفه‌های خرد و کلان نظام تعلیم و تربیت مورد بازخوانی و باز تولید قرار گیرد. برنامه درسی ملی به عنوان یکی از زیر نظام‌های اصلی سند تحول بنیادین و به منزله نقشه جامع یادگیری، زمینه ایجاد تحول همه جانبه، گسترده و عمیق در مفاهیم و محتوای آموزشی را فراهم می‌آورد. (Supreme Council of Cultural Revolution, 2011)

مطالعات اجتماعی یک حوزه یادگیری بین رشته‌ای است که از مفاهیم رشته‌های علمی چون جغرافیا، تاریخ، اقتصاد، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی و همچنین مطالعات مختلف مانند آموزش‌های مدنی، مطالعات شهروندی و زیست محیطی، دین و اخلاق بهره می‌گیرد و تقریباً در تمام کشورهای دنیا آموزش داده می‌شود در کتاب جدید تعلیمات اجتماعی به طور کلی سه مؤلفه تقویت هویت ملی، اخلاق محوری در نظام اجتماعی و آداب و مهارت‌های زندگی از موارد مهمی هستند که اهداف، محتوا و روش‌ها بر اساس آنها نگارش یافته است (Fallahiyan, Ahmadi, Malekmohammadi & MalekAbbasi, 2012)

هویت دارای انواع، سطوح و سلسله مراتب مختلفی است، اما در یک دسته بندی کلی می‌توان دو نوع هویت را از یکدیگر متمایز کرد. اول، «هویت فردی» یعنی همان چیزی که فرد را به واسطه ویژگی‌ها و خصوصیات یگانه و منحصر به فرد او مورد شناسایی قرار می‌دهد و در عین حال از دیگران متمایز می‌سازد. نوع دیگر هویت «هویت جمعی» است که عبارت است از، تعلق خاطر تعدادی از افراد به امور مشترک با عنوانی خاص، چنین تعلقی موجب احساس «همبستگی و شکل‌گیری یک واحد جمعی می‌شود که با عنوان «ما» از ماهای دیگر جدا می‌شود (Tavassoli & Ghasemi, 2004).

یکی از جامع‌ترین بخش‌های هویت جمعی هویت ملی است که فراگیرترین و در عین حال مشروع‌ترین سطح هویت در تمامی نظام‌های اجتماعی است. لذا دارای بیشترین اهمیت به لحاظ وحدت و انسجام ملی در درون یک جامعه است (Hajiyani, 2000).

رزازی فر (Razzazifar, 2000) در بیان رابطه هویت جمعی و ملی معتقد است: جامع‌ترین هویت جمعی نزد

تبتی و آگاه کردن نسل جوان با این میراث عظیم در برنامه‌های درسیشان، هویت ملی را تقویت نموده‌اند. چنانکه این محقق نشان می‌دهد، از این نظر برنامه درسی جدید تبت موفق و کارآمد بوده است.

مؤلفه اساسی دیگری که در برنامه مطالعات اجتماعی ششم دنبال می‌شود آموزش آداب و مهارت‌های زندگی است که جایگاه ویژه‌ای در این برنامه درسی دارد. حوزه آداب و مهارت‌های زندگی در برنامه درسی ملی به عنوان یکی از حوزه‌های یازده گانه به رسمیت شناخته شده است. آداب و مهارت‌های زندگی عبارتند از مجموعه دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های برگرفته از دین، فرهنگ نیازهای جامعه و فرد است که هدف آن ایجاد ادب دینی، کسب قدرت‌سازگاری با جامعه، کسب مقبولیت دینی، اجتماعی بالا رفتن توانایی فرد در برخورد با چالش‌های زندگی روزمره است مفیدی (Moafi, 2001). آموزش آداب و مهارت‌های زندگی در ۵ محور اصلی مهارت‌های رشد شخصی، مهارت‌های بین فردی، مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های اخلاقی و مهارت‌های زیست محیطی سازماندهی شده است، آفازاده و همکاران (Aghazadeh, Rezaei, Kordestani, Ehteshamitar&Ayati, 2004).

بانکس (Banks, 2010) در پژوهش خود داد که دانش‌آموزان نیازمند کسب دانش و مهارت‌های لازم برای کارآمدی در جامعه جهانی هستند و برنامه درسی باید اصلاح شود و چند فرهنگ‌گرایی، تاریخ و فرهنگ گروه‌های قومی و زبان در آن منعکس شود. مارشال (Marshall, 2006) در بازبینی کتاب آموزش جهانی برای آگاهی جهان، به ابعاد مختلف آموزش شهروندی از جمله آموزش صلح و آموزش محیط زیست می‌پردازد او از جمله ابعاد کلیدی شهروند جهانی را وابستگی افراد به یکدیگر و عدالت اجتماعی و نیز شاخص‌هایی مانند حمایت از کره زمین، تفکر بوم شناختی اجتماعی، هویت ملی، تنوع فرهنگی و آموزش صلح می‌داند. با توجه به تأثیر گذاری تعلیم و تربیت در رشد و توسعه همه جانبه به ویژه اخلاق، این نهاد باید تربیت اخلاقی را جزء اصلی‌ترین و محوری‌ترین مسائل آموزشی و تربیتی خود قرار دهد. این ضرورت، که برخاسته از نقش و جایگاه اخلاق در حیات انسانی است، زمانی مورد

مردم، هویت ملی نامیده می‌شود و نوعی احساس پابیندی، دلبستگی و تعهد به اجتماع ملی (عام) است و جزئی از هویت فرد محسوب می‌شود. بنا به پژوهش‌های انجام شده مخصوصاً ملا صادقی ابعاد مختلف هویت ملی عبارتند از بعد دینی و سیاسی، ارزش‌ها و هنجارهای ملی، میراث فرهنگی، اسطوره ملی، نماد ملی، ویژگی‌های جغرافیایی، خرده فرهنگ‌های قومی، افتخارات ملی و تجدد، که توجه لازم به هر کدام از این ابعاد ما را به رساندن هرچه سریع‌تر به مفهوم هویت ملی کمک می‌نماید. (Mollasadeghi, 2008).

نتایج مطالعه شمشیری و نوشادی (Shamshiri & Noshadi, 2007) نشان داده که غلبه و استیلای بعد مذهبی بر سایر سایر ابعاد هویت ملی وجود داشته است. در حالی که سایر ابعاد هویت ملی مانند خرده فرهنگ‌های ملی، اسطوره، هنجارهای ملی و تعاملات بین الملل در حد بسیار نازلی مورد توجه بوده است. مطالعه صادق زاده (Sadeghzadeh, 2007) در مورد بررسی نمادهای هویت ملی در کتاب‌های درسی تاریخ و ادبیات فارسی دوره متوسطه رشته علوم انسانی نشان داد که توجه موزون و متعادل به نمادهای ملی نشده است. پژوهش صالحی عمران (Salehiomran & Shakibaeiyan, 2007) در زمینه‌های شکل‌گیری هویت ملی در کتاب‌های درسی «نشان داده است که در کتاب‌های درسی توجه متعادلی به عناصر و مؤلفه‌های هویت ملی نشده است. پژوهش کیم (Kim, 2004) نشان داد که توجه به هویت ملی در درس مطالعات اجتماعی برنامه درسی کره از نیمه دوم قرن بیستم مورد توجه قرار گرفته است. به علاوه از آن زمان تاکنون، برنامه درسی کره، هفت بار مورد تجدید نظر قرار گرفته که در هر مرتبه با توجه به تغییرات اجتماعی کره و همچنین جهان، مفهوم پردازای هویت ملی در برنامه درسی اصلاح شده است. فونتسوغ (Phuntsog, 1994) در بررسی هویت ملی در تبت نشان داده که تبتی‌ها به خصوص پس از حاکمیت چینی‌ها بر این سرزمین، برای آنکه احساس هویت ملیشان در نسل جوان رو به افول نرود بهای زیادی به برنامه‌های درسی مدارس داده‌اند. در واقع تبتی‌ها از طریق اهمیت به پاسداشت فرهنگ اصیل و سنتی

مرکزی کازرون به تعداد ۳۰ نفر بود. ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته و فهرست واریسی بود. در قسمت پرسشنامه ۲۷ سؤال بسته پاسخ بر اساس مقیاس لیکرت است. برای مثال (از دیدگاه شما در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی بر اساس سند تحول بنیادین تا چه اندازه به میراث فرهنگی پرداخته شده است؟) سؤالات یک تا یازده این پرسشنامه مربوط به مؤلفه اول یعنی هویت ملی و شاخص‌هایش شامل (بعد دینی و سیاسی، ارزش‌ها و هنجارهای ملی، میراث فرهنگی، اسطوره ملی، نماد ملی، ویژگی‌های جغرافیایی، خرده فرهنگ‌های قومی، افتخارات ملی و تجدد) است که انتخاب شاخص‌ها بنا به پژوهش‌های انجام شده مخصوصاً ملا صادقی (Mollasadeghi, 2008) بوده است. سؤالات ۱۲ تا ۱۶ به مؤلفه اخلاق و شاخص‌هایش شامل (عدالت جویی، مسؤولیت پذیری و حق طلبی، تعاون، میهن دوستی) که طبق کتاب راهنمای معلم مطالعات اجتماعی ششم انتخاب شده‌اند تعلق دارد و از سؤال ۱۷ تا ۲۷ به مؤلفه آداب و مهارت‌های زندگی و ده شاخص برتر آن شامل (مهارت‌های خودآگاهی / همدلی، ارتباط / روابط بین فردی، تصمیم‌گیری / حل مسأله، تفکر انتقاد، مقابله با استرس) طبق بیانیه سازمان بهداشت جهانی اختصاص دارد. (World Health Organization, 1994) برای تعیین روایی ابزار، از روش روایی صوری و محتوایی استفاده گردید. برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آماری آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقدار آن ۰/۸۵ محاسبه شد. ابزار دیگر این پژوهش سیستم مقوله بندی و رمزگذاری متغیرها و خرده متغیرها است که می‌توان از آن به عنوان فهرست واریسی یاد کرد. بدین ترتیب که ابتدا سه مؤلفه اساسی بر اساس سند تحول انتخاب و بر اساس ادبیات تحقیق در این حوزه‌ها مورد بررسی قرار گرفت و فهرست نهایی شامل ۳۳ مفهوم در باره هویت ملی، ۳۴ مفهوم در باره آداب و مهارت‌های اجتماعی و ۳۵ مفهوم در باره اخلاق در نظام اجتماعی بود که در این سیاهه لیستی از مؤلفه‌ها و ابعاد هر کدام و شاخص‌های هر بعد جمع‌آوری گردید و از آنجا که واحد تحلیل، جمله بود هر جمله در دسته مربوط به خود قرار گرفت.

تأکید قرار می‌گیرد که وظیفه اصلی این نهاد را احیای فطرت دینی انسان‌ها بدانیم؛ چرا که رسالت متولیان امر تعلیم و تربیت، بیدار کردن فطرت انسان‌ها و پاک کردن غبار غفلت از آنهاست تا انسان حضور خدا را در زندگی و از درون خود لمس کرده، گرایش او به دین و اخلاق آشکار گردد. صفات اخلاقی همچون حیا و عفت و شجاعت، خویشتن‌داری، قدرشناسی، نوع دوستی، عدالت، قناعت، تکریم والدین و معلمان، صدق احسان و حسن خلق، سرمایه هر فرد موفق در زندگی است و در ارتباط با خود، خالق، خلق و خلقت باید شکل و حالتی را برگزینیم که نیکوترین باشد. (Fazeli, 1392)

عشوری (Ashori, 1999) داستان‌های کتاب فارسی دوره ابتدایی را تحلیل نموده است. نتایج حاکی از آن است که ماهیت داستان‌ها بیشتر اخلاقی بوده است و بعد اعتقادات مذهبی و ارزش‌های اخلاقی از سایر ابعاد قوی‌تر است. در واقع این داستان‌ها بیشتر به اطلاعات و معلومات و ارزش‌های دینی پرداخته است. لذا با توجه به مطالب ذکر شده؛ محققان در صدد ارزیابی و تحلیل محتوای کتاب جدید التالیف مطالعات اجتماعی ششم بر اساس مؤلفه‌های هویت ملی، اخلاق، آداب و مهارت‌های زندگی بر اساس سند تحول بنیادین بودند. بان براین سؤال اصلی تحقیق عبارت است از اینکه در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی به کدام یک از مؤلفه‌های هویت ملی، آداب و مهارت‌های زندگی و اخلاق در نظام اجتماعی بیشتر پرداخته شده است؟

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف از نوع کاربردی است و اطلاعات آن می‌تواند در آینده برای پژوهش‌های کاربردی دیگر مفید باشد. و همچنین از نظر روش؛ توصیفی و از نوع تحلیل محتوا است.

جامعه اول؛ کتاب مطالعات اجتماعی ششم دبستان در سال تحصیلی ۹۳ است که با توجه ماهیت موضوع پژوهش و به دلیل محدودیت جامعه آماری، از نمونه‌گیری صرف نظر و به منظور دستیابی به داده‌های دقیق و قابل اعتماد، از روش تمام شماری استفاده شد و واحد تحلیل، جمله بود. جامعه دوم تمام معلمان کلاس ششم ابتدایی در بخش

در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی از بین ابعاد مؤلفه اخلاق در نظام اجتماعی (عدالت جویی، مسؤولیت پذیری و حق طلبی، تعاون، میهن دوستی) به کدام بعد بیشتر توجه شده است؟

برای پاسخ‌گویی به این سؤال هم از جدول توزیع فراوانی درصد و هم از آزمون خی دو استفاده گردید.

همان طور که در جدول شماره ۲ می‌بینیم، ۳۲/۴۳ درصد از کل فراوانی‌ها بعد میهن دوستی است و ۲۷/۰۲ درصد ابعاد مسؤولیت‌پذیری و حق‌طلبی و تعاون است این در حالی است که ۱۳/۵۱ درصد به بعد عدالت جویی توجه شده است که از سایر ابعاد کمتر است.

در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی از بین ابعاد مؤلفه آداب و مهارت‌های زندگی (مهارت‌های خودآگاهی، همدلی، ارتباط، روابط بین فردی، تصمیم‌گیری، حل مسأله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی، مقابله با هیجانات، مقابله با استرس) به کدام بعد بیشتر توجه شده است؟

روایی سیاهه تحلیل محتوا نیز از طریق روایی محتوایی و پایایی آن از طریق محاسبه ضریب توافق کاپای کوهن ۰/۸۳ به دست آمد (Cohen, 1968).

یافته‌های پژوهش

در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی از بین ابعاد مؤلفه هویت ملی (ابعاد دینی، سیاسی، ارزش‌ها و هنجارهای ملی، میراث فرهنگی، اسطوره ملی، نماد ملی، ویژگی‌های جغرافیایی، خرده فرهنگ‌های قومی، افتخارات ملی و تجدد) به کدام بعد بیشتر توجه شده است؟ برای پاسخ‌گویی به این سؤال هم از جدول توزیع فراوانی درصد و هم از آزمون خی دو استفاده گردید.

همان طور که در جدول شماره ۱ می‌بینیم، ۲۲/۱۷ درصد از کل فراوانی‌ها ویژگی‌های جغرافیایی و ۱۳/۶۱ درصد بعد دینی است. این در حالی است که به بعد اسطوره ملی و نماد ملی کمتر از ۲ درصد توجه شده است که حاکی از نوعی بی‌توجهی به این دو مقوله است.

جدول ۱ - جدول خی دو هویت ملی

ابعاد	مشاهده شده	درصد	مورد انتظار	درجه آزادی	خی دو	سطح معناداری
دینی	۳۵	۱۳/۶۱	۲۶	۹	۱۶/۹۲	P<۰/۰۵
سیاسی	۳۶	۱۴	۲۶			
ارزش‌ها و هنجارهای ملی	۱۷	۶/۶۱	۲۶			
میراث فرهنگی	۲۷	۱۰/۵۰	۲۶			
اسطوره ملی	۲	۰/۷۷	۲۶			
نماد ملی	۴	۱/۵۵	۲۶			
ویژگی‌های جغرافیایی	۵۷	۲۲/۱۷	۲۶			
خرده فرهنگ‌های قومی	۲۲	۸/۵۶	۲۶			
افتخارات ملی	۳۶	۱۴	۲۶			
تجدد	۲۱	۸/۱۷	۲۶			

جدول ۲ - محاسبه خی دو مؤلفه اخلاق در نظام اجتماعی

ابعاد	مشاهده شده	درصد	مورد انتظار	درجه آزادی	خی دو	سطح معناداری
عدالت جویی	۵	۱۳/۵۱	۹	۳	۲/۹۹	P<۰/۰۵
مسئولیت پذیری و حق طلبی	۱۰	۲۷/۰۲	۹			
تعاون	۱۰	۲۷/۰۲	۹			
میهن دوستی	۱۲	۳۲/۴۳	۹			

جدول ۳ - محاسبه خی دو مؤلفه آداب و مهارت‌های زندگی

ابعاد	مشاهده شده	درصد	مورد انتظار	درجه آزادی	خی دو	سطح معناداری
خودآگاهی	۱۸	۱۱/۰۴	۲۶	۹	۱۶/۲۹	P<۰/۰۵
همدلی	۲۳	۱۴/۱۱	۲۶			
روابط بین فردی	۱۹	۱۱/۶۵	۲۶			
ارتباط مؤثر	۲۵	۱۵/۳۳	۲۶			
تصمیم گیری	۴۹	۳۰/۰۶	۲۶			
حل مسأله	۱۰	۶/۱۳	۲۶			
تفکر خلاق	۱۰	۶/۱۳	۲۶			
تفکر انتقادی	۵	۳/۰۶	۲۶			
مقابله با هیجانات	۸	۴/۹۰	۲۶			
مقابله با استرس	۱	۰/۶۱	۲۶			

جدول ۴ - محاسبه خی دو مؤلفه هویت ملی از نظر معلمان

گزینه	مشاهده شده	درصد	مورد انتظار	درجه آزادی	خی دو	معناداری
بسیار کم	۳	۱۰	۶	۴	۱۲/۵۸	P<۰/۰۵
کم	۷	۲۳/۳	۶			
متوسط	۱۳	۴۳/۳	۶			
زیاد	۵	۱۶/۷	۶			
بسیار زیاد	۲	۶/۷	۶			

همانطور که در جدول شماره ۵ مشاهده می‌شود ۳۳/۳ درصد از معلمان بر این عقیده‌اند که به اخلاق در نظام اجتماعی در سطح متوسطی توجه شده است. در کل به تعاون توجه بیشتری گشته و به مسؤلیت پذیری و حق طلبی کمترین میزان توجه شده است.

از دیدگاه معلمان ابتدایی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی از بین ابعاد مؤلفه آداب و مهارت‌های زندگی (مهارت‌های خودآگاهی، همدلی، ارتباط، روابط بین فردی، تصمیم‌گیری، حل مسأله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی، مقابله با هیجانات، مقابله با استرس) به کدام بعد بیشتر توجه شده است؟

با توجه به جدول شماره ۶ می‌توان گفت: ۳۶/۷ درصد از معلمان بر این عقیده‌اند که به آداب و مهارت‌های زندگی در سطح متوسط و به تصمیم‌گیری، روابط بین فردی، خودآگاهی، همدلی توجه بیشتری و به تفکر خلاق، مقابله با استرس، تفکر انتقادی توجه کمتری شده است.

همان طور که در جدول شماره ۳ می‌بینیم، ۳۰/۰۶ درصد بعد تصمیم‌گیری توجه شده و این در حالی است که کمتر از ۱ درصد به بعد مقابله با استرس و ۳/۰۶ درصد به بعد تفکر انتقادی توجه شده است.

از دیدگاه معلمان ابتدایی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی از بین ابعاد مؤلفه هویت ملی (ابعاد دینی، سیاسی، ارزش‌ها و هنجارهای ملی، میراث فرهنگی، اسطوره ملی، نماد ملی، ویژگی‌های جغرافیایی، خرده فرهنگ‌های قومی، افتخارات ملی و تجدد) به کدام بعد بیشتر توجه شده است؟

با توجه به جدول شماره ۴، ۴۳/۳ درصد از معلمان بر این عقیده‌اند که به مؤلفه هویت ملی در سطح متوسطی توجه شده است.

از دیدگاه معلمان ابتدایی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی از بین ابعاد مؤلفه اخلاق در نظام اجتماعی (عدالت جویی، مسؤلیت‌پذیری و حق‌طلبی، تعاون، میهن‌دوستی) به کدام بعد بیشتر توجه شده است؟

جدول ۵ - محاسبه‌ی دو مؤلفه اخلاق در نظام اجتماعی از نظر معلمان

گزینه	مشاهده شده	درصد	موردانتظار	درجه آزادی	خی دو	معناداری
بسیار کم	۳	۱۰	۶	۴	۷/۳۲	P<۰/۰۵
کم	۹	۳۰	۶			
متوسط	۱۰	۳۳/۳۳	۶			
زیاد	۵	۱۶/۶۶	۶			
بسیار زیاد	۳	۱۰	۶			

جدول ۶ - محاسبه‌ی دو مؤلفه آداب و مهارت‌های زندگی از نظر معلمان

گزینه	مشاهده شده	درصد	موردانتظار	درجه آزادی	خی دو	معناداری
بسیار کم	۰	۰	-	۴	۳/۰۶	P<۰/۰۵
کم	۵	۱۶/۷	۷/۵			
متوسط	۱۱	۳۶/۷	۷/۵			
زیاد	۸	۲۶/۷	۷/۵			
بسیار زیاد	۶	۲۰/۰	۷/۵			

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس داده‌های حاصل از فرم تحلیل محتوا و آزمون خی دو می‌توان میزان توجه به ابعاد مؤلفه هویت ملی را به ترتیب از بیشتر به کمتر به صورت زیر طبقه بندی نمود. ویژگی‌های جغرافیایی، بعد سیاسی، افتخارات ملی، بعد دینی، میراث فرهنگی، خرده فرهنگ‌های قومی، تجدد، ارزش‌ها و هنجارهای ملی، نماد ملی، اسطوره ملی؛ که در این میان ویژگی‌های جغرافیایی دارای بیشترین فراوانی در این کتاب هستند، این امر نشانگر تمایل بیشتر نویسندگان به این مقوله است و اسطوره ملی دارای کمترین فراوانی در بین ابعاد مؤلفه هویت ملی است که نمایانگر توجه کمتر نویسندگان به این بعد است. این یافته با نتایج به دست آمده از پژوهش‌های صادق زاده (Sadeghzadeh, 2007) صالحی عمران و همکار (Salehiomran et al., 2007) همسو است. در بین ابعاد مؤلفه آداب و مهارت‌های زندگی، تصمیم‌گیری دارای بیشترین فراوانی است که نشانگر تمایل بیشتر مؤلفان کتاب به این مقوله و مقابله با استرس دارای کمترین فراوانی است. با توجه به اینکه مقابله با استرس یکی از مهارت‌های مهم و ضروری در زندگی می‌باشد لازم است کتب درسی به ویژه در مقطع ابتدایی به نحو مطلوبی به آموزش مهارت‌های مقابله با استرس بپردازند تا این مهارت در دانش‌آموزان نهادینه گردد (Gulwadi, 2006).

میزان توجه به ابعاد مؤلفه اخلاق در نظام اجتماعی را به ترتیب از بیشتر به کمتر به صورت زیر طبقه بندی نمود: میهن دوستی، مسؤولیت‌پذیری و حق‌طلبی، تعاون، عدالت جویی. در این میان میهن دوستی بیشترین فراوانی را در کتاب دارد که نشانگر تمایل بیشتر نویسندگان به این مقوله و عدالت جویی دارای کمترین فراوانی در بین ابعاد مؤلفه هویت ملی است که نمایانگر توجه کمتر نویسندگان به این مقوله است. این یافته با یافته‌های پژوهش (Mahmoudi, 2011) همخوانی دارد. در حالی که توجه به عدالت جویی و پرورش آن در کودکان به عنوان یک برنامه اصلی در مدارس کشورهای پیشرفته در آمده است (Fox, Levin & Forde, 2013). در مجموع می‌توان گفت در کتاب مطالعات اجتماعی ششم در بین ابعاد مؤلفه‌ها به ترتیب به ابعاد ویژگی‌های

جغرافیایی، تصمیم‌گیری، بعد سیاسی و بعد دینی بیشترین توجه شده است. این نتایج با یافته‌های پژوهشگران متعدد در این زمینه همخوانی دارد (Mollasadeghi, 2008; Yavari, 1999; Shahsani, 1994). پژوهشگران مذکور به این نتیجه دست یافتند که در کتب درسی و همچنین فعالیت‌های فرهنگی مدارس، این ابعاد بسیار مورد توجه قرار گرفته است. در حالی که برخی دیگر از مقوله‌ها، مورد غفلت قرار گرفته‌اند. مقوله‌های مذکور به ترتیب عبارتند از مهارت مقابله با استرس، اسطوره ملی، نماد ملی. این یافته با نتایج به دست آمده از پژوهش ملا صادقی (Mollasadeghi, 2008) و یآوری (Yavari, 1994) همخوانی دارد. با توجه به این که در این پژوهش نظر معلمان نیز در مورد هر مؤلفه پرسیده شد می‌توان گفت که معلمان بر این باورند که در این کتاب به مؤلفه ویژگی‌های جغرافیایی در سطح بالایی توجه شده است و به اسطوره‌های ملی کمتر از بقیه توجه شده است که با یافته‌های غفاری مجلج، خزایی و ناظری (Ghaffari Majlaj, Khazaei, & Nazeri, 2011) همخوانی دارد. درباره‌ی مؤلفه‌ی هویت ملی، معلمان بر این باورند که در این کتاب به مؤلفه‌ی تصمیم‌گیری در سطح بالایی توجه شده است و به تفکر انتقادی و مقابله با استرس کمتر از بقیه توجه شده است. از آنجا که هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های هویت ملی، اخلاق در نظام اجتماعی، آداب و مهارت‌های زندگی بود بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود:

با توجه به این که محتوای کتاب کمتر می‌تواند نقش موثری در تقویت و پرورش هویت ملی دانش‌آموزان ایفا کند در بازنگری‌های دوباره به این کتاب درسی در متن و تصویر به ابعاد مؤلفه هویت ملی به ویژه اسطوره ملی و نماد ملی توجه بیشتری شود. چرا که یافته‌های این تحقیق نشان داد که مؤلفان کتاب به این مؤلفه‌ها کم توجهی کرده‌اند؛ البته نتایج به دست آمده در این تحقیق با اکثر تحقیقات انجام شده در این راستا همخوانی و هماهنگی دارد. از آنجا که ضرورت توسعه و تجهیز تک تک شهروندان به مهارت‌های اساسی زندگی جز از طریق آموزش‌های مدون و مدرن امکان‌پذیر نیست، بنابراین دستگاه تعلیم و تربیت به عنوان

Washington. edu / j banks.Date of observed<22/11/2014.<

Barrow, W. (2010). Dialogic, Participation and the potential for Philosophy for Children. *Thinking Skills and Creativity*, 5(2), 61-69 .

Cohen, J. (1968). Weighted kappa: Nominal scale agreement provision for scaled disagreement or partial credit. *Psychological bulletin*, 70(4), 213.

Fallahiyan, N., Ahmadi,A., Malekmohammadi,N &MalekAbbasi,M.(2012).Sixth grade Social science teachers' book. Printing and distribution of textbooks Office.Tehran.[Persian].

Fazeli, N. (1392).Resoans of Development.Monthly High school Growth Journal.No, 106, pp 12-15.[Persian] .

Fereshteh, M.H (1992). The U.S. and Japanese Education: Should They Be Compared? Paper presented at Lehigh University's conference on education and economics in technologically advancing countries, Bethlehem, PA, October16, Online available from ERIC (ED365642), retrieved15/11/2009.

Fox, J. A., Levin, J. A., & Forde, D. (2013). *Elementary statistics in criminal justice research*. Pearson Higher Education .

Ghaffari Majlaj,M., Khazaei,K and Nazeri,M.(2011). Fourth and fifth grades Social Studies books Content analysis in term of national identity and fifth in terms of national identity.Journal of cultural engineering,Vol,59.[Persian].

Gulwadi, G. B. (2006). Seeking restorative experiences elementary school teachers' choices for places that enable coping with stress. *Environment and Behavior*, 38(4), 503-520.

Hajiyani, A. (2000). Social Analyze of National Identity in Iran and State some Hypothesis.Journal of National Studies, No, 5, PP 193-228.[Persian] .

اساسی‌ترین نهاد شکل دهنده شخصیت فکری و رفتاری دانش‌آموزان به گنج‌انیدن درس مهارت‌ها در قالب آموزش‌های مدرسه‌ای مبادرت نماید و در بین ابعاد آداب و مهارت‌های زندگی در متن این کتاب به مقابله با استرس و پرورش تفکر انتقادی توجه بیشتری شود. با توجه به اینکه در سند تحول بنیادین به پرورش اخلاقی دانش‌آموزان به ویژه در زمینه صبر، صرفه جویی، نوع دوسنی، ... و عدالت جویی تأکید شده، در متن کتاب تعلیمات اجتماعی ششم؛ به عدالت جویی توجه بیشتری نشان داده شود و از آنجا که در این کتاب هر سه مقوله جغرافیا، تاریخ و مدنی ترکیب شده اند لازم است که مؤلفان با دقت هرچه بیشتر به تمام ابعاد مورد نظرشان به صورت مناسب بپردازند تا شاهد کثرت مطلب درباره یک مؤلفه و کمبود مطلب در مؤلفه دیگری نباشیم. به منظور رسیدن هر چه بیشتر به اهداف لازم است تا به صورت دوره‌ای برای معلمان کلاس‌های آموزش ضمن خدمت بگذارند و اهداف را برای آنها تشریح کنند.

منابع

Albergaria, P. (2011). Critical Thinking, Questioning and Creativity as Components of Intelligence, *Journal of Procedia-Social and Behavioral Sciences*, Vol30 .

Aghazadeh, M., Rezaei, A., Kordestani, F., Ehteshamitabar, A and Ayati, M. (2004). Survey of Desired Human Characteristics in Islamic Republic of Iran Twenty-Year Vision Educational System.Curriculum and Educational Innovation Research Institute,Organization for Educational Research and Planning.[Persian] .

Attaran, M.(2002).Globalization, Information Technology and Education. Tehran: AftabMehr Institute, ITA Publication.[Persian] .

Ashori, Z. (1999).Content Analysis of Elementary Farsi Book stories and Compare with Elementary Educational Goals. (Unpublished M.A Thesis), Allame Tabataba'i University.[Persian] .

Banks,J. (2010). Center for Multicultural Education. Retrieved from <http://faculty>.

Rorty, R., Williams, M., & Bromwich, D. (1980). *Philosophy and the Mirror of Nature* (Vol. 401). Princeton, NJ: Princeton University Press.

Sadeghzadeh, R. (2007). *A Study of National Identity Symbols in History and Frsi in High School Human Science Students*. (Unpublished M.A thesis), Alzahra University. [Persian].

Shahsani, SH. (1999). *The study of explanation structure of elementary human science books in framework of critical conversation*. (unpublish doctoral dissertation), Shiraz University. [Persian].

SalehiOmran, A. & Shekibaeiyan, T. (2007). *A Study of Concidration level of National Identity Dimention in Elementary Curse books*. *Journal of National Studies*, No, 29, pp 63-84. [Persian].

Shamshiri, B & Nowshadi, M. (2007). *A study of enjoyment of Guidance Farsi. History and social Science Books from National Identity*. *Journal of curriculum study*, No, 61, pp 51-78. [Persian].

Supreme Council of Cultural Revolution. (2011). *Fundamental Reform Document of Education*. Tehran: Supreme Council of Cultural Revolution Secretariat. [Persian].

Tavassoli, GM & Ghasemi, Y. (2004). *Polarization Identities and Globalization*. *Social Science Letter*, No, 38, PP, 1-26. [Persian].

World Health Organization. (1994). *Life Skills Education in Schools: Parts 1 & 2*.

Yavari, N. (1994). *Nations and Clanship in Lesson Books*. *Journal of Conversation*, Vol, 3, PP, 25-42. [Persian].

Kim, H. J. (2004). *National Identity in Korean Curriculum*. *Canadian Social Studies*, Vol. 38 (3): 74-89.

Lotfabadi, H. (2006). *A Survey of High School University students' Attitudes Towards Globalization and its Impact on Religion Values and National Identity*. *Journal of educational innovation*, No, 9, pp 88-119. [Persian].

Mahmoudi, M. T. (2011). *Content Analysis" Social Sciences" Textbook in Secondary School from the Perspective of Citizenship Education Approach*. *Journal of Research in Curriculum Planning*, Vol 8. No 1, 2.

Marshall, H. (2006). *Book Review : Education Citizens for Global Awareness*. *Journal of Research in International, Edu*. Sage pub ; pp 235-238.

Mollasadeghi, M. (2008). *The Role of School Cultrral Activities in Iranaian students' Identity*. (Un published M.A thesis), Islamic Azad University, Tehran Science and Research Branch. [Persian].

Moafi, M. (2001). *Scientific Principals of life skills Education*. Tehran: Research and Educational Planning Organization, Curriculum Development Center. [Persian].

Monadi, M. (2004). *Globalization in Cultural Organization and Iranian Students*. *Education and Modern Conversation*. Tehran: Educatioun and traning inistitute. [Persian].

Mohseni, N. (2004). *Theories in Groth Psychology*. Tehran: Pardis. [Persian].

Phuntsog, N. (1994). *Renewal of Tibetan School Curriculum in Exile. A Tibetan centric approach*, Reports descriptive, from: ERIC (ED383617), retrieved 15/11/2009.

Razzazifar, A. (2000). *Sociological Model of National Identiti in Iran*. *Journal of National Studies*, No, 5, PP 102-132. [Persian].